AELITA SKARBALIENĖ

Klaipėdos universitetas, Lietuva
Klaipeda University, Lithuania

LYDERYSTĖS IDĖJŲ PAIEŠKOS VILHELMO STOROSTOS-VYDŪNO FILOSOFIJOJE

The Quest for the Ideas of Leadership
in Philosophy of Wilhelm Storost-Vydūnas

SUMMARY

Although, in Lithuania, the philosophical quest for leader's identity is gaining great capacity, the ideas of leadership are sought in Eastern and Western philosophies bypassing the philosophical heritage of Lithuania. Efforts are made to restrict pragmatism and consumerism and promote sustainable ideas of leadership based on moral values. Every person is encouraged to look for the leadership identity in her/himself. It is argued that identity consists of subjective self-assessment, the choice of personal values and social roles. The idea that personal leadership is just a social construct and can be successfully developed became popular in the world and recently was accepted in Lithuania. But perhaps, in the Lithuanian philosophy heritage, there is the original idea of leadership developed by Vydūnas. It is highly likely that, by encouraging a return to morality and values, he could also raise ideas of leadership. This article presents the results of the quest for the ideas of leadership in Vydūnas's philosophy.

SANTRAUKA

Nors lyderio tapatumo filosofinės paieškos Lietuvoje įgauna vis didesnį mastą ir pagreitį, pagrindo idėjoms ieškoma Rytų ir Vakarų filosofijose apeinant Lietuvos filosofinę mintį. Šiuolaikinėje visuomenėje, stengiantis riboti pragmatškumą ir vartotojiškumą, ypač skleidžiamos tvariosios – moralinėmis vertybėmis grįstos – lyderystės idėjos, skatinančios kiekvieną žmogų savyje ieškoti lyderio tapatumo. Tapatumas, teigiama, yra subjektyvus savęs paties vertinimas, savo vertybių ir socialinių vaidmenų pasirinkimas. Idėjos, kad asmens lyderystė yra socialinis konstruktas, kad ji gali būti sėkmingai išugdoma, pasaulyje pradėtos kelti ir Lietuvoje priimtos palyginti neseniai, t. y. įsitvirtinant postmodernizmo filosofinei krypčiai. Tačiau ar tikrai lyderystės idėjos nebuvo plėtojamos anksčiau? Egzistencijos prasmingumo orientyrų ieškojimai sutinkami Vydūno filosofijoje. Tikėtina, kad skatindamas atsigręžti į moralumą ir vertybes, jis galėjo kelti ir lyderystės idėjas. Šiame straipsnyje pateikiami lyderystės idėjų paieškų Vydūno filosofijoje rezultatai.

RAKTAŽODŽIAI: lyderystė, lyderio tapatumas, Vydūnas.

KEY WORDS: leadership, leader's identity, Vydūnas.

Lyderio tapatumo filosofinės paieškos Lietuvoje įgauna vis didesnę masą ir pagreitį. Tvirtu filosofiniu pagrindu stengiamasi pagrįsti lyderystės ugdymo ir plėtojimo teorijas. Pagrindo idėjoms dažniausiai ieškoma Rytų ir Vakarų filosofijose. Šiuolaikinėje visuomenėje, stengiantis riboti pragmatiskumą ir vartotojiškumą, ypač skleidžiamos tvariosios – moralinėmis vertybėmis grįstos – lyderystės idėjos, skatinančios kiekvieną žmogų savyje ieškoti lyderio tapatumo. Tapatumas, teigiama, yra subjektyvus savęs paties vertinimas, savo vertybių ir socialinių vaidmenų pasirinkimas. Idėjos, kad asmens lyderystė yra socialinis konstruktas, kad ji gali būti sėkmingai išugdoma, pasaulyje pradėtos kelti ir Lietuvoje priimtos palyginti neseniai, t. y. įsitvirtinant postmodernizmo filosofinei kryptčiai. Postmodernistai atsisakė viena-reikšmio požiūrio į klasikinę Vakarų kultūrą ir siekė vesti prie naujo požiūrio, kuris skelbia pliuralizmą, naujų principų įvairovę, vertybių sugrąžinimą, dėmesį individualiam žmogui ir žmogaus, kaip asmenybės, ugdymo(si) svarbą. Postmodernizmo ideologai vertina asmenybę ir siekia kompleksiskai, visapusiškai, holistiškai pažvelgti į individo gebėjimų ir kompetencijų struktūrą¹. Teigiama, kad „asmenybė yra visų žmoniškųjų savybių viršūnė, o individualybė – asmenybės kaip veiklos subjekto giluma“².

Asmens bruožus, lemiančius lyderystę, bandyta įvardinti jau pačioje lyderystės fenomeno tyrinėjimų pradžioje. Pačios pirmosios lyderystės – *lyderystės bruožų* – teorijos (*Trait theories*) siekė įvardyti sėkmingą lyderio veiklą lemiančias konkrečias savybes bei charakteristikas.

Pagrindiniais būdo bruožais, lemiančiais tapimą lyderiu, laikyti: protiniai gabumai, sumanumas, savitvarda, gebėjimas bendrauti, komunikabilumas^{3,4}, sąžiningumas^{5,6,7,8}, siekis įgyti naujos patirties, atvirumas naujovėms, noras tobulėti^{9,10}, charakterio tvirtumas, gebėjimas pagrįsti savo nuomonę^{11,12}, charizma¹³ ir pan.

J. M. Kouzesas ir B. Z. Posneris lyderių charakteristikas tiria jau kelis dešimtmečius ir teigia, kad nuo 1987 m. šių charakteristikų sąrašo viršuje tvirtai laikosi keturios: sąžiningumas, gebėjimas numatyti ateitį, kompetentingumas ir gebėjimas įkvėpti¹⁴. Lyginant 1987 m., 1995 m. ir 2002 m. tyrimų rezultatus, paaiškėjo, kad gebėjimas numatyti ateitį ir gebėjimas įkvėpti yra reikalingiausios lyderiui savybės¹⁵.

Panašus asmens savybių spektras pateikiamas ir P. G. Northouse'o studijoje. Autorius apibendrina esminius ir didžiausius lyderystės *bruožų* teorijos tyrėjų darbus nuo 1948 m. Apibendrindamas studiją, P. G. Northouse'as teigia, kad pagrindiniai lyderio bruožai yra intelektualumas ir žinios, pasitikėjimas savimi, ryžtingumas, garbingumas, socialumas¹⁶.

Nuo XX a. vidurio, kai lyderystė tapo mokslinių tyrimu objektu, požiūriai į ją kito, iškilo naujos teorijos ir nauji požiūriai, tačiau esminiais asmenybės bruožais, įgalinančiais lyderystę ir iš jos kylančius tvarius rezultatus, lieka tie patys:

- kompetentingumas, intelektualumas ir žinios;
- garbingumas, sąžiningumas;
- socialumas, gebėjimas įkvėpti;
- siekis įgyti naujos patirties, atvirumas naujovėms, noras tobulėti;
- ryžtingumas.

Naujausi lyderystės tyrimai remiasi išmintingosios lyderystės idėja¹⁷, kuri apima tvariosios, atstovaujamosios, tar-naujančiosios, besidalijančiosios, bendra-darbiaujančiosios, paslaugiosios, autori-teto, etiškosios lyderystės modelius¹⁸. Išmintingoji lyderystė apibrėžiama kaip siekiamybė, o jos pagrindas – organiza-cijos kultūros ir pačios lyderystės verty-bių visuma. Taigi ne tik ankstyvosios, bet ir šiuolaikinės lyderystės idėjos skatina sąžiningumą, ryžtingumą, gebėjimą įkvėpti, kompetentingumą ir pan.

Lietuvoje tyrinėti lyderystę pradėta vėliau. Tyrimų pradžia galima laikyti kai kuriuos autoriteto ir įtakos proceso ty-rėjų darbus^{19, 20, 21, 22, 23}. Vis dėlto tenka pažymėti, kad pagrindo lyderystės tyri-mų plėtojimo idėjoms ieškoma Rytų ir Vakarų filosofijose apeinant Lietuvos filosofinę mintį.

Tačiau ar tikrai lyderystės idėjos Lie-tuvoje nebuvo plėtojamos anksčiau?

Egzistencijos prasmingumo orientyrų ieškojimai sutinkami Vydūno filosofijoje. Jis – ypatinga figūra mūsų kultūroje, kaip ypatingas jo gyvenimiškasis bei kultūri-nis likimas, kaip ypatinga jo buvimo mū-sų kultūrinėje sąmonėje situacija²⁴. Vydū-no filosofijai būdingas moralinio atgimi-mo ugdymas. Vydūnas kvietė šviestis, ieškoti atsparos vertybėse, didėti iš vi-daus. Jam rūpėjo išsiaiškinti ir pagrįsti

žmoniškumo esmę, žadinti savimonę ir savigarbą, kelti dvasinį lygį ir artinti žmo-nes prie vertybių. Tikėtina, kad pagrindi-niu kultūros subjektu laikydamas žmogų, didelę reikšmę teikdamas jo tobulėjimui, bandydamas nusakyti šio tobulėjimo gai-res, kad būtų išreikštas tvirtas ir laisvas, tikrasis žmogaus „aš“, skatindamas atsi-gręžti į moralumą ir vertybes, „būdamas praktinės orientacijos mąstytojas, siekęs esmingai atsiliiepti į svarbiausias tautos gyvenimo aktualijas, reikšmingai prisidė-ti prie to gyvenimo tobulinimo“²⁵, Vydū-nas galėjo kelti ir lyderystės idėjas bei skatinti ugdytis asmeninę lyderystę. *Ly-derystės* sąvoka Vydūno veiklos laikais Lietuvoje nevertota, kalbėta apie didybę, valdovus, didvyrius. Todėl daroma prie-laida, kad Vydūno kūrinuose galima ras-ti teiginių ir apie reikšmingiausių asme-ninės lyderystės bruožų raiškos skatini-mą. Nors Vydūno kūrybinis palikimas didžiulis, šiame darbe nagrinėjami kūri-niai, pateikiami *Raštų* serijoje (4 tomiai).

Taigi nagrinėjant Vydūno *Raštus* ir taikant raktinius žodžius, ieškoma teigi-nių apie esminius asmeninę lyderystę lemiančius bruožus – (1) kompetentin-gumą, intelektualumą ir žinias, (2) gar-bingumą, sąžiningumą, (3) socialumą, gebėjimą įkvėpti, (4) siekį įgyti naujos patirties, atvirumą naujovėms, norą to-bulėti ir (5) ryžtingumą.

VYDŪNAS APIE KOMPETENTINGUMĄ, INTELEKTUALUMĄ IR ŽINIAS

Žinioms, mokslui, švietimui, žmo-gaus protui Vydūnas skiria daug dėme-sio savo kūrinuose. Juk visų pirma pa-saulio suvokimas atsiranda „iš to, koks

yra žmogaus protas, kokia jo išmintis ir kokie mokslai jam teikiami pasauliui su-prasti“ (t. I, p. 27). Ten „kur gyvenimas pasirodo suveltas, be tvarkos, be tikslo,

čia mokslas jį padaro tvarkų, tikslingą, smagų“ (t. I, p. 59), „mokslas suteikia galybę“ (t. I, p. 34), o žmogaus „aukščiausioji jėga yra protas“ (t. I, p. 34).

Daug Vydūnas samprotauja ir apie mokslo bei žinių įtaką žmogui ir jo gyvenimui. Teigiama, kad „išmanymas yra gyvybės vainikas, yra gyvenimo tikslas. O žmoguje jis nori apsireikšti“ (t. I, p. 103). Randami aiškinimai, kad mokslas „iškelia jį (žmogų, aut.) iš kitų žmonių“ (t. I, p. 61), „žinojimas žmogų padaro galingu“ (t. I, p. 103), o kuris protavimą „yra išauginęs, tas jau laikomas asmenybe. <...> Stipraus protavimo žmogus gyvenime dažniausiai pasirodo rim-

tas, drąsus ir veiklus“ (t. II, p. 298). Todėl kreipdamasis į žmones, Vydūnas ne kartą ragina „skaitykit knygų, kurios gal ant kelio nuvest, <...> ir lengviau rastumėt šviesos“ (t. III, p. 11) ir pabrėžia, jog „tąjam mokslas yra be naudos, kur neturi galios manyti ir protauti. <...> Nedidėja ta galia jau tik tuo, kad žmogus mokslo žinias įsikala į atmintį. Jis turi savo mąstymo ir proto galiomis naudotis“ (t. III, p. 138).

Tokie Vydūno teiginiai leidžia neabejoti, jog mokslas ir žinios yra siejami su asmenybe, su iškilumu, su galybe, t. y. tampa prielaida šiuolaikinei asmens lyderystei.

VYDŪNAS APIE GARBINGUMĄ IR SĄŽININGUMĄ

Tačiau ne tik protingam žmogui reikia būti, kad jis būtų iškilus. Negali „būti abejojama, kas žmogaus Didybė yra. Sąmonybė, savęs žinojimas, sąžinė, išmintis, teisingumas, meilė – visi šitie žmogaus reiškiniai stovi tiek aukščiau už visus kitus žmogaus gyvenimo žymius, kad kiekvienas turi suprasti, jog juose yra tikrasis, didysis žmogus“ (t. II, p. 43). Žmoguje „žmogus pasirodo, kuomet apsireiškia išmintis, meilė, teisingumas, tvirtumas ir t. t. Ir visa tai pasirodo tuo daugiau, kuo daugiau žmogus yra išaukęs“ (t. III, p. 34). Taigi pirmiau svarbu žmogui, „kad jis doresnis, žmogiškesnis taptų“ (t. I, p. 31), todėl Vydūnas sutinka, kad tas „kurs norėjo mokslo įgyti, turėjo pirma parodyti, jog jis yra doras žmogus“ (t. I, p. 31), nes „tasai, kurs ieško, kas gražu, teisu ir prakilnu, pagaliau tikrai ir suranda šviesą“ (t. I, p. 89), juk „kuo doresnis žmogus, tuo jis

išmintingesnis“ (t. I, p. 31). Žmoguje „su-spindėjus Išminčiai, pratarus sąžinei, jis visa savo grožybe ir didybe atsiveria“ (t. I, p. 95). „Mūsų kultūros žmogus augina savo protą ir miklumą visu galėjimu. Bet prakilnesnis žmogus be abejonės yra tas, kurs visuomet ir žmoniškesnis pasirodo, kurio dora aukšta, kurio sąžinė aiškiai apsireiškia“ (t. I, p. 62).

Dora, garbingumas, sąžiningumas, teisingumas yra itin svarbūs iškilieji asmenims. „Teisingumas yra jau seniai žinomas, kaip vyriausias valdžiovos dės-nis“ (t. I, p. 310), „valdovas turėtų veikti ir valdyti, kaip liepia aukščiausieji doros ir išminties reikalavimai. Jų patenkinimas yra augimo ir išlikimo sąlygos. Viskas, kas auga, paeina iš aukštesnių gyvenimo sričių. Ir taip gyvendamas ir valdydamas sulig tomis sąlygomis valdovas tvirtintų valdžiovą ir savo vietą toj valdžiovoj“ (t. I, p. 164). Todėl Vydū-

nas kvietė: „Niekuomet, nei akies mirksnio nepamirškime, kad mes vien tegyvename, jeib mumyse augtų prakilnūs žmoniškumas ir jeib jį kuo galingiau įneštume į gyvenimą. Viskas, kas gera mums šiaip rūpi, stosis tad savaime“ (t. III, p. 50). Vis dėlto Vydūnas pripažino, jog „labai tankiai matyti, kaip žmogaus tvirtumas dingsta, jam žodžio neištesint. Lyg jis savo žmoniškume nyktų. Antraip kiekvienas gali iširti, kaip jis tarsi galingesnis pastoja, tą išpildydamas, ką sau pačiam ar kitam pažadėjęs yra“ (t. I, p. 91–92). Manoma, kad „ne-

doram galybės duoti yra kitus pasmerkti žuvimui“ (t. I, p. 31), nes „aštriausias Išminties žudymas yra melas. <...> Meluodamas nustoji žmoniškosios savo gyvybės“ (t. I, p. 93–94).

Šiuolaikinėje visuomenėje skatinama išmintingoji lyderystė. Lyderiai kviečiami remtis išmintimi, sąžine, teisingumo principais ir juos skleisti tarp savo sekėjų. Aiškinamas tokio mąstymo inovatyvumas. Tačiau Vydūnas skelbė, kad „būtinai reikalinga visuomet su pasikėlimu laikytis žodžio. Tik taip auga tvirtybė ir stojasi pasisekimas“ (t. I, p. 91–92).

VYDŪNAS APIE SOCIALUMĄ IR GEBĖJIMĄ ĮKVĖPTI

Mokydamas apie bendražmogiškus santykius, bendravimą bei apie gebėjimą įkvėpti žmones, Vydūnas dažnai pateikia mažiausios visuomenės ląstelės – šeimos – arba bendruomenės santykius. Pavyzdžiui, pateikiamas pavyzdys, kad „kūdikis patiria tėvų ir brolių bei seserų meilę, patiria tėvų kantrumą ir teisingumą, protą ir išmanymą, ir t. t. Ir tuomi tokios pat ypatybės jame žadinamos ir jame pradeda augti ir apsireikšti“ (t. I, p. 65). Būtina bendrystė visuose santykiuose, nes „ta troba stipriai stovi, kurios sienos ir sparai prieš viens kitą lygiu sunkumu ir stangrumu remiasi. Ir sakoma todėl gamtos moksle, kad tie santykiai išlieka, kuriuose randasi santara, harmonija. Kiti yra, griūva“ (t. III, p. 69). Šiuolaikinės lyderystės teorijos pabrėžia, jog lyderiui svarbu ir kitus įkvėpti lyderystei. Vydūnas teigė, jog „kokie tėvų yra jausmai, manymas, mintys, tokie jie bus ir vaikuose“ (t. II, p. 238), ir „ta tauta kykla, kurios naujoji karta yra išmintingesnė ir doresnė už senesniąją“ (t. II, p. 176).

Ypač bendrystė svarbi, kai „atsitinka kokia nepalaima, ir tuojau visų kraštų žmonės sujunda ir sukrunta gelbėti. Gražus tai iš tikro dalykas. Čia pasirodo kultūra“ (t. I, p. 63).

Vis dėlto randama pavyzdžių, kai Vydūnas tiesiai kalba apie valdžią ir vadovavimą žmonėms – tiesioginę lyderystę ir socialinių santykių įtaką jai. Teigiama, kad „valdžiava gali ir tvirtėti. <...> Bet sąlyga tam tėra viena. Valdovas turi vien rūpintis žmonių, valdžiaivos gyventojų gerove. Visų žmonių jėgos turėtų būti naudojamos vien tų pačių žmonių labui“ (t. I, p. 164). Valdovas turi rūpintis žmonių pamokymais ir stengtis įkvėpti pastangas, nes „ir vienintelis užsigeidęs šviesos gal kitų širdyse tą geidimą pabudinti“ (t. III, p. 10), o „kad mes daugiau pratintumės vienas kitą pamokyti su visu širdingumu, nesisteipdami savo „išminty“ ir „doroj“, tuomet nieks nesipriešintų ir mūsų žodžiais sekti“ (t. I, p. 207). Taigi per kitų žmonių įkvėpimą gimsta lyderystė ir jos tvarumas.

VYDŪNAS APIE SIEKĮ ĮGYTI NAUJOS PATIRTIES, ATVIRUMĄ NAUJOVĖMS IR NORĄ TOBULĖTI

Atvirumą naujovėms, siekį įgyti žinių ir tobulėti Vydūnas matė kaip prielaidą būti laisvam – „gyvenimo prasmė yra pasitobulinimas“ (t. II, p. 100). Todėl būtina nuolat mokytis. „Mokslas duoda žmogui susipratimo žvakę į ranką. Tad jam galima numanyti, kad žmogus negimęs vergu būti. Žmogus iš giminės yra aukštūnas. Tą žinodamas, jis be abejonės bandys kilti ir iškops iš vergovės klampynų“ (t. I, p. 61). Bet niekas kitas negali priversti žmogaus to siekti – „pirm viso svarbu yra, kad žmogus patsai rūpintųsi patvirtėti. <...> Labai palengva tvirtumas teauga“ (t. I, p. 90).

Ieškota ir kitų prielaidų, be mokslo – žmogaus tobulėjimui. Viena jų – gyvenimiškoji patirtis. Nes būdai „auginti dera žmogaus patyrimai. Kas daug yra matęs, daug pažinęs, daug pakentęs ir pasidžiaugęs, tasai viduje auga. Ir daugiau patyręs žmogus yra daugiau išaugęs. Minimam augimui yra maistas tai, kas regima, girdima, jaučiama ir t. t.“ (t. III, p. 34). O „gyvenimas yra pilnas gyvybės, yra nuolatinis persikeitimas,

kupinas be perstojimo atplaukiančių naujienų. Gyvenimas yra toks gražus ir įvairus“ (t. III, p. 46).

Kita prielaida augti yra „pažado ištesėjimas. Labai tai svarbu paties žmogaus patvirtėjimui. Ir vėl čia matyti, kad žmogus patsai tegali save auginti, o gyvenimas tam ir yra geriausia proga“ (t. I, p. 91).

Suvokė Vydūnas, kad tobulėjimas be klaidų neįmanomas, „klaidos yra reikalingos, ir yra naudingos. Jos paprastai dera pasimokinimui, pažangai. Kurs iš jų nesimokina, klaidžioja toliau ir tenka jam viso ko pakęsti“ (t. I, p. 206).

Nuolatinis žmogaus tobulėjimas yra būtinas, nes „žmogus yra evoliucijos laipsnis, bet kartu ir vienas jos veiksmų. <...> Evoliucija nepasibaigia žmonėmis, kokiais jie šiandien yra. Jų žmoniškumas turi tobulesniu pastoti“ (t. III, p. 89). Taip siekdamas patirties, būdamas atviras naujovėms ir nuolat tobulėdamas įneša savo indėlį ne tik į asmeninį, bet ir į šeimos, bendruomenės, šalies ir visos žmonijos augimą.

VYDŪNAS APIE RYŽTINGUMĄ

Žmogaus „gyvenimas visumet toks yra, koks patsai žmogus. <...> Ir todėl, norėdami taisyti gyvenimą, būtinai turime pradėti su savimi. <...> Netinka tam atsisėdus ir rankas sudėjus mąstyti, kas gera, kas bloga, ko saugoties, ko tvirti. Ne, tvirtai pasiryžus, reikia veikti, dirbti. Pasiryžimas turi pareiti iš pasišventimo tam, kas gražu, teisu ir gera. O tokiau

būdu pasišvęsti turime pirma mažiausiuose kasdienio dalykuose. Taip iš lengvo gerysime save, savo darbus ir gyvenimą. Ir iš lengvo vis daugiau praregėsime ir kilsime, kol nestovėsime plačiame harmoniškame gyvenime, pildydami didžius uždavinius“ (t. III, p. 150).

Ryžtingumas žmogui ypač svarbus. Ryžtingai elgdamasis „žmogus savo vei-

kimu susitveria savo likimą“ (t. II, p. 159), „žmogaus likimas, kilęs iš jo veikimo, padaro jį tvirtesniu gyvenime“ (t. II, p. 168), nes kiekvienas didis „yra valdytojas savo gyvenimo ir pasaulio, kūrėjas savo laimės ir savo aplinkybės. Niekingi dalykai toli atkrinta nuo jo. <...> Visame yra didelė tvirta valia ir aiškus protas matomas <...>, eina tikslingai tolyn. Nesiekia mažmožių, nesitenkina akies mirksnio linksmybe“ (t. III, p. 250).

Ryžtingumą Vydūnas priskiria prie savybių, lemiančių asmenybės augimą, o „gyvenimas nuolatai duoda žmogui progos savyje pasitvirtinti. Mesti reikia į šalį visą abejojimą ir bailumą ir stotis prie darbo. <...> Taip pasiseks darbas, ir juomi padidės ir žmogaus tvirtumas“ (t. I, p. 92).

Ryžtingumas reikalingas visame. Tiek dirbant, tiek džiaugiantis savo darbais ir aplinka. Sakoma, kad „pasisekimas arti susiriša su darbštumu“ (t. II, p. 139), o ką „žmogus darytų, vis jis turėtų tai daryti su pilnu atsidėjimu. Tuomet jo gyvenimas, jo amžius, jo gyvybė augtų ir taptų didi. Žmogus iš tikro pa-

sidarytų milžinu. <...> Toks žmogus apsieiškia visai kitokiu, negu kiti. <...> Visi jo darbai ir veiksmai tuomet turi didybės ir galybės antspaudą. Ir traukia į savo takus kitus žmones...“ (t. I, p. 159).

Ryžtingumui priešinas „nesitikėjimas bei abejonė savimi ir kitais, vengimas, bailė, liūdnumas, niekšumas, melas, nešvarumas, žemumas ir t. t. <...> Laikas jau iškilti visiškai iš jų savo sielos drąsa ir linksmumu“ (t. III, p. 148), – kvietė Vydūnas. Ir aiškino, jog „žmonės patys gaminasi tuos šešėlius, kurie silpnina jų džiaugsmo galybę. <...> Žmonės beveik visi liūdi gyvenime, kruta ir vargsta be džiaugsmo, visa pastebi žlibomis savo akimis ir tam atitinkamai gyvena, darbuojasi, veikia. <...> Bet yra ir tokių žmonių, kurie žvelgia į gyvenimą, o iš jų veido ir akių spindi džiaugsmas. <...> Ir todėl jie jaučia, numano ir regi gyvybę daug geriau negu kiti ir gali džiaugtis gyvybe. <...> Gyvybe džiaugtis tegali didieji žmonės“ (t. III, p. 142–145). O būdami didūs, jie turi „ir kitus iškelti iš tų sunkenybių, kurios mūsų darbų yra patiekto“ (t. III, p. 146).

VIETOJE APIBENDRINIMO

Atradę ir išsiugdę savo kompetentingumą ir intelektualumą, garbingumą, sąžiningumą, gebėjimą įkvėpti, siekti tobulėti bei ryžtingumą, žmonės tampa didžiais tautų ir žmonijos veikėjais. „Tie žmonės nedaug atsižiūri į tai, ar jiems smagu, ar nesmagu; ar aplinkybės geros, ar blogos. Jie visiškai savaip gyvena. Pasirenka sau tikslą ir jo siekia, jopi eina. <...> Jiems stato tikslus jų protas ir išmintis. Iš anksto ir aukšto jie visa ap-

mąsto. Savo dvasia jie gyvenimą pirma tarsi prisunkia ir tad vykina, ką jie pasirinkę“ (t. III, p. 249). Ir tokio žmogaus „artybė laimina. Jo žodis apšviečia. Jo valia stiprina. Kur jis nueina, čia užteka saulė. <...> Visa galybė jojo rankose yra. <...> Retai tokių žmonių randasi. Tačiau kiekvienas žmogus galėtų tą stovį pasiekti. Ir jis tai gali. Tik reikia tuomi rūpintis. Pačiam reikia prisiruošti, pačiam ir pasiryžti“ (t. I, p. 96).

Prieš šimtą metų pasaulis aiškino, jog didžiais, t. y. lyderiais, yra gimstama, ir jokių kitų prielaidų tapti lyderiais nėra. Tuo tarpu Vydūnas aiškino, kad „didi turime būti, turime IŠMOKTI būti didi. Tuomet ir visi mūsų padėjimai bus kitojie. Ir visas mūsų gyvenimas iš menko virs didis. <...> Yra iš tikrųjų taip, kad mes kiekviena mintimi, kiekvienu jausmu, linkėjimu, alkimu, geismu bei troškimu taisome savo prigimtį ir gyvenimą nuo pat užgimimo lig mirties“ (t. III, p. 146–147). Praėjus daugiau nei pusei

amžiaus po šių žodžių, pasaulis prakalbo, kad gal ir galima išmokti būti didžiais, t. y. lyderiais. Šiuolaikinės lyderystės teorijos teigia, kad tik sąmoningai asmeninę lyderystę besiuogdantis žmogus yra tikras – kitus įkvepiantis – lyderis. Taigi Vydūnas aplenkdamas laiką kalbėjo apie didžias asmenybes, lyderystę ir kvietė sąmoningai ugdyti asmeninę lyderystę. Tačiau dėl įvairių aplinkybių ilgą laiką „nežinojome iš viso tuos darbus esant. O tuo nežinojimu labai save <...> nuskurdinome“²⁶.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Aelita Skarbalienė, Leadership, authority, and moral values in postmodern context, *Logos* 83, 2015, p. 140–147.
- ² Dalia Antinienė, *Psichologija studentui*. Kaunas: Technologija, 2000.
- ³ Robert G. Lord, Christy L. de Vader, George M. Alliger, A meta-analysis of the relation between personality traits and leader perceptions: An application of validity generalization procedures, *Journal of Applied Psychology*, 1986, Vol. 71, p. 402–410.
- ⁴ Brian J. Hoffman, David J. Woehr, Robin Maldagen-Youngjohn, Brian D. Lyons, Great man or great myth? A quantitative review of the relationship between individual differences and leader effectiveness, *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 2011, Vol. 84, No. 2, p. 347–381.
- ⁵ Richard D. Arvey, Maria Rotundo, Wendy Johnson, Zhen Zhang, Natt McGue, The determinants of leadership role occupancy: Genetic and personality factors, *The Leadership Quarterly*, 2006, No. 17, p. 1–20.
- ⁶ Timothy A. Judge, Joyce E. Bono, Remus Ilies, Megan W. Gerhardt, Personality and leadership: A qualitative and quantitative review, *Journal of Applied Psychology*, 2002, Vol. 87, p. 765–780.
- ⁷ Simon Tagger, Rick D. Hackett, S. Saha, Leadership emergence in autonomous work teams: Antecedents and outcomes, *Personnel Psychology*, 1999, Vol. 52, p. 899–926.
- ⁸ Brian J. Hoffman, David J. Woehr, Robin Maldagen-Youngjohn, Brian D. Lyons, Great man or great myth? A quantitative review of the relationship between individual differences and leader effectiveness, *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 2011, Vol. 84, No. 2, p. 347–381.
- ⁹ Timothy A. Judge, Joyce E. Bono, Remus Ilies, Megan W. Gerhardt, Personality and leadership: A qualitative and quantitative review, *Journal of Applied Psychology*, 2002, Vol. 87, p. 765–780.
- ¹⁰ Jill Kickul, George Neuman, Emergence leadership behaviors: The function of personality and cognitive ability in determining teamwork performance and KSAs, *Journal of Business and Psychology*, 2000, Vol. 15, p. 27–51.
- ¹¹ Jeffrey A. Smith, Roseanne J. Foti, A pattern approach to the study of leader emergence, *The Leadership Quarterly*, 1998, Vol. 9, p. 147–160.
- ¹² Roseanne J. Foti, Neil M.A. Hauenstein, Pattern and variable approaches in leadership emergence and effectiveness, *Journal of Applied Psychology*, 2007, Vol. 92, p. 347–355.
- ¹⁰⁷ Friedman, G. D.
- ¹³ Brian J. Hoffman, David J. Woehr, Robin Maldagen-Youngjohn, Brian D. Lyons, Great man or great myth? A quantitative review of the relationship between individual differences and leader effectiveness, *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 2011, Vol. 84, No. 2, p. 347–381.

- ¹⁴ James M. Kouzes, Barry Z. Posner, *Iššūkis vadybai*. Kaunas: Smaltija, 2002.
- ¹⁵ James M. Kouzes, Barry Z. Posner, Challenge is the opportunity for greatness, *Leader to Leader*, 2003, Vol. 28, p. 16–23.
- ¹⁶ Peter G. Northouse, *Leadership: Theory and Practice*. Thousand Oaks, CA: Sage. 2007.
- ¹⁷ James K. Turnbull, Tanya Arroba, Reading and Carrying: A framework for learning about emotion and emotionality in organisation systems as a core aspect of leadership, *Management Learning*, 2005, Vol. 36, No. 3, p. 299–315.
- ¹⁸ Gintaras Cibulskas, Vilma Žydzūnaitė, *Lyderystės vystymosi mokykloje modelis*. Vilnius: Mokyklų tobulinimo centras, 2012.
- ¹⁹ Dalia Antinienė, *Psichologija studentui*. Kaunas: Technologija, 2000.
- ²⁰ Bronislovass Bitinas, *Ugdymo filosofija. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams*. Vilnius: Enciklopedija, 2000.
- ²¹ Aleksandras Jacikevičius, *Žmonių grupių (socialinė) psichologija*. Vilnius: Žodynas, 1995.
- ²² Ona Tijūnėlienė, Mokytojo autoritetas – asmenybės ugdymo priemonė, *Tiltai*, 2000, Nr. 1, p. 97–106
- ²³ Ona Tijūnėlienė, *Mokytojo autoriteto samprata Lietuvoje (1918-1940)*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2000
- ²⁴ Vacys Bagdonavičius, Vydūno filosofijos bruožai. Vydūnas, *Raštai*, t. 1. Vilnius: Mintis, 1990.
- ²⁵ Ten pat.
- ²⁶ Vacys Bagdonavičius, Vydūno filosofijos bruožai. Vydūnas, *Raštai*, t. 1. Vilnius: Mintis, 1990.